

Zeszyty Naukowe Politechniki Białostockiej

EKONOMIA I ZARZĄDZANIE

Zeszyt 12

Wydawnictwo Politechniki Białostockiej

Białystok 2008

Łukasz Nazarko*

Procesy oddziaływania Światowej Organizacji Handlu i Unii Europejskiej na państwa członkowskie

Streszczenie: Artykuł przedstawia formy oddziaływania na swoich członków dwóch organizacji międzynarodowych, które odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu procesów gospodarczych Europy i świata: Światowej Organizacji Handlu (WTO) i Unii Europejskiej (UE). Polska i część jej otoczenia (Niemcy, Czechy, Słowacja i Litwa) są członkami obu organizacji, co ma fundamentalny wpływ na kształt ich stosunków wzajemnych oraz kontaktów z innymi państwami. Formy oddziaływania (funkcje) organizacji międzynarodowych można – w świetle teorii organizacji międzynarodowych – podzielić na: normotwórcze, kontrolne, sądowe, operacyjne i administracyjne. Inna propozycja to podział na funkcje strategiczne, adaptacyjne i symboliczne. WTO i UE poddane są analizie pod kątem wszystkich ww. rodzajów funkcji. Praca argumentuje, iż kwestią zasadniczą, niezależnie od sposobu nazywania i definiowania pełnionych przez organizację międzynarodową funkcji, jest odpowiedź na pytania: w jakim stopniu organizacja ta jest w stanie oddziaływać na rzeczywistość oraz w jakim stopniu kreuje zachowania różnorodnych podmiotów i jednostek?

Wstęp

Funkcje, jakie organizacje międzynarodowe pełnią w świecie, sprawiają, że nie sposób wyobrazić sobie sytuacji, w której nie istniałyby jako kluczowe instrumenty w rozwiązywaniu złożonych problemów współczesności¹. Stopień

* Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania

¹ T. Łoś-Nowak (red.), *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy, działanie, zasięg*, wyd. III, Wrocław 1999, s. 11.

wpływu organizacji międzynarodowych na politykę wewnętrzną i zagraniczną państw, strategię przedsiębiorstw, zachowania grup i jednostek sprawiają, że można mówić obecnie o swoistej międzynarodowej rewolucji organizacyjnej².

Niniejszy artykuł przedstawia w sposób syntetyczny formy oddziaływania na swoich członków dwóch organizacji międzynarodowych, które odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu procesów gospodarczych Europy i świata: Światowej Organizacji Handlu (WTO) i Unii Europejskiej (UE). Polska i część jej otoczenia (Niemcy, Czechy, Słowacja i Litwa) są członkami obu organizacji, co ma fundamentalny wpływ na kształt ich stosunków wzajemnych oraz kontaktów z innymi państwami.

1. WTO i UE – podobieństwa i różnice

Światowa Organizacja Handlu i Unia Europejska to dwa potężne systemy gospodarcze wchodzące w złożone interakcje między sobą. Są w pewnym zakresie podobnymi i związanymi ze sobą bytami, niemniej jednak mocno odmiennymi w kwestii władzy, zasięgu, struktury, wpływu i rodzaju legitymizacji.

Zasadniczą cechą wspólną Unii Europejskiej i Światowej Organizacji Handlu jest fakt, że obydwie organizacje mają na celu rozwój handlu między swoimi członkami i przez to poprawę poziomu życia ludności. Istnieje jednak wiele aspektów różnicujących omawiane organizmy: WTO jest multilateralną organizacją o bardzo szerokim członkostwie, natomiast UE jest organizacją regionalną (choć w Unii wciąż nie można mówić o jasnych granicach „Europy”). Ponadto UE, nawet w swych wczesnych fazach, kiedy była głównie wspólnym rynkiem bez całej gamy dodatkowych polityk, była i jest grupą krajów zintegrowanych ze sobą na wielu płaszczyznach. O takim zintegrowaniu członków GATT i WTO nie można mówić. EWG zawsze była zbiorem państw bardziej zintegrowanym niż strony GATT czy członkowie WTO. Nawet jeśli tożsamość Unii jako „ustroju państwowego” jest wciąż kontestowana, to w każdym razie można powiedzieć o ambicjach organizacji podążania w tym kierunku. Z kolei WTO nie posiada celów i odpowiednich instrumentów do tworzenia zrębów „ustroju państwowego” na poziomie globalnym. Mimo to, wspólny rynek Wspólnoty był częściowo wzorowany na GATT i wiele zapisów Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską to odzwierciedla³. Można znaleźć

² S. P. Huntington, *Transnational Organizations in World Politics*, w: *Perspectives on World Politics*, R. Little, M. Smith (red.), Londyn 1991, s. 213.

³ G. de Burca, J. Scott, *The EU and the WTO. Legal and Constitutional Issues*, Oksford 2001, s. 2.

wiele cech wspólnych np. w regułach dotyczących wewnętrznego opodatkowania lub dyskryminujących i niedyskryminujących barier handlowych⁴.

2. Rodzaje funkcji organizacji międzynarodowych

Funkcje organizacji międzynarodowej to sposoby, metody i formy realizacji przez organizację jej celów i zadań⁵. Są to procesy oddziaływania organizacji na środowisko. Wielość i różnorodność funkcji organizacji międzynarodowych wskazuje na doniosłość ich roli we współczesnym świecie. Funkcje mogą być użyte jako kolejne kryterium klasyfikacji organizacji międzynarodowych, jednak w zdecydowanej większości przypadków organizacje dysponują całą paletą funkcji, co sprawia, że podział staje się rozmyty i niejednoznaczny. Ten artykuł koncentruje się więc nie na szeregowaniu organizacji wg pełnionych funkcji, lecz na wymienieniu rodzajów funkcji organizacji międzynarodowych oraz określeniu, jakimi funkcjami cechują się dwie będące przedmiotem zainteresowania pracy organizacje: Unia Europejska i Światowa Organizacja Handlu.

2.1. Funkcje normotwórcze

Funkcje **normotwórcze** (zwane też normatywnymi lub regulacyjnymi) polegają na tworzeniu norm i wzorców zachowania w środowisku międzynarodowym. Realizacja celów organizacji wymaga, aby członkowie – a niekiedy i szersze otoczenie organizacji – przestrzegali pewnych reguł postępowania. Organizacje międzynarodowe formułują więc normy prawne, polityczne lub moralne, których przestrzeganie ma doprowadzić do osiągnięcia stawianych przed daną organizacją celów. Funkcje normotwórcze organizacji można podzielić na sferę zewnętrzną i wewnętrzną. W sferze wewnętrznej organizacja określa procedury funkcjonowania, status urzędników, przepisy dotyczące gospodarki finansowej i zarządzania majątkiem organizacji. W sferze zewnętrznej organizacja międzynarodowa może występować jako inicjator konwencji międzynarodowej (jak WTO), być stroną umowy międzynarodowej (jak UE) lub sama tworzyć normy o charakterze aktów prawotwórczym (jak UE)⁶.

⁴ zob. Weiler J.H.H., *The Constitution of the Common Market*, w: *The Evolution of EU Law*, P. Craig, G. de Burca, Oksford 1999.

⁵ Z.M. Doliwa-Klepaczki, *Encyklopedia Organizacji Międzynarodowych*, Warszawa 1999, s. 67.

⁶ E. Latoszek, M. Proczek, *Organizacje międzynarodowe: założenia, cele, działalność*, Warszawa 2001, s. 58.

Funkcja normotwórcza jest wykonywana przede wszystkim przez organy naczelne i wykonawcze organizacji, a więc organy składające się zazwyczaj z przedstawicieli członków. Tak ma się rzecz przy formułowaniu norm handlu światowego na arenie WTO, gdzie uprawnienia normotwórcze posiada Konferencja Ministerialna. Jedynie w nielicznych przypadkach niektóre organy składające się z funkcjonariuszy międzynarodowych, a nie przedstawicieli członków mogą przeprowadzić wszystkie elementy procesu normotwórczego organizacji. Takim przypadkiem jest Unia Europejska i normotwórcze uprawnienia Komisji, która ustala normy postępowania państw członkowskich w obrębie Unii, jak i poza organizacją⁷.

2.2. Funkcje kontrolne

Funkcje **kontrolne** polegają na ustaleniu stanu faktycznego i skonfrontowaniu go z normami w danej organizacji międzynarodowej. Stanowiąc pewne reguły i procedury oraz ustalając konkretne zadania i działania, organizacja powinna mieć możliwość monitorowania ich realizacji przez członków. Kontrola może odnosić się do wewnętrznych i zewnętrznych uczestników obrotu międzynarodowego lub do organów samej organizacji międzynarodowej. Kompetencje w tej ostatniej dziedzinie można uznać za dorozumiane uprawnienia organizacji⁸. Funkcję kontrolną organizacji można podzielić na następujące etapy⁹:

- ustalenie stanu faktycznego w kontrolowanej dziedzinie;
- skonfrontowanie stanu faktycznego z normami organizacji;
- ustalenie odpowiedzialności za ewentualne naruszenie norm;
- podjęcie konkretnych kroków w celu osiągnięcia zgodności kontrolowanej dziedziny z normami organizacji.

2.2.1. Funkcje kontrolne Światowej Organizacji Handlu

Światowa Organizacja Handlu spełnia funkcję kontrolną w trojaki sposób:

- rządy mają obowiązek informowania Sekretariatu i członków organizacji o nowych środkach, polityce i regulacjach prawnych wprowadzonych w kraju w dziedzinach objętych porozumieniami WTO;
- WTO przeprowadza regularne przeglądy polityki handlowej państw członkowskich (ang. *Trade Policy Reviews*);

⁷ Z.M. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 70 i 73.

⁸ E. Latoszek, M. Proczek, *Organizacje...*, op. cit., s. 59.

⁹ Z.M. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 76, 77.

- WTO ustanawia panele arbitrażowe, które rozpatrując skargi jednych członków na drugich, kontrolują zgodność polityki handlowej danych państw z regułami WTO; w tym aspekcie funkcja kontrolna łączy się z funkcją sądową, która zostanie omówiona dalej.

Przeglądy polityki handlowej są sankcjonowane przez porozumienia Rundy Urugwajskiej, lecz rozpoczęły się już kilka lat przed zakończeniem rundy, jako że były wczesnym owocem negocjacji. Uczestnicy rundy uzgodnili wprowadzenie w życie przeglądów polityki handlowej na konferencji ministerialnej w grudniu 1988 r. Pierwszy przegląd miał miejsce następnego roku. Początkowo przeglądy funkcjonowały na bazie GATT, więc koncentrowały się na handlu dobrami. Wraz z powołaniem WTO, w zakres przeglądów weszły też usługi i własność intelektualna.

2.2.2. Funkcje kontrolne Unii Europejskiej

Możliwości realizowania funkcji kontrolnej są znacznie większe, a kontrola znacznie głębsza w organizacjach międzynarodowych typu integracyjnego, których przykładem jest Wspólnota Europejska. W jej przypadku wykonywanie funkcji kontrolnych jest oparte na ustaleniach traktatowych i często uprawnieniach władczych wobec państw członkowskich. Dodatkowo, w przypadku stwierdzonych naruszeń, sprawę może rozpatrzeć odpowiednia instancja wspólnotowego systemu sądowego, którego jurysdykcja jest obowiązkowa, a wyroki wiążące¹⁰.

W złożonej i ewoluującej strukturze Unii Europejskiej jest cały szereg instytucji posiadających uprawnienia kontrolne:

- **Komisja Europejska** – monitoruje wdrażanie prawa wspólnotowego przez państwa członkowskie i kieruje sprawy do Trybunału Sprawiedliwości. Ważnym narzędziem Komisji jest Eurostat – dyrektorat generalny odpowiedzialny za gromadzenie danych statystycznych, na podstawie których Komisja wykonuje swoje uprawnienia kontrolne¹¹.
- **Parlament Europejski** – ustanawia komisje i wysyła delegacje (na obszar Unii lub poza nią) w celu zbadania wybranych zjawisk leżących w obrębie zainteresowania Parlamentu, reaguje na petycje w sprawie łamania prawa wspólnotowego, realizuje (wewnętrzne) funkcje kontrolne wobec swoich członków (wymóg składania deklaracji majątkowych).

¹⁰ J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Wprowadzenie do systemu*, Warszawa 2004, s. 168.

¹¹ *Misja Eurostat-u* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> [Data wejścia: 20-04-2008].

- **Europejski Trybunał Obrachunkowy** – kontroluje pozyskiwanie i wykorzystywanie funduszy Unii Europejskiej oraz ocenia, jak instytucje europejskie wywiązują się ze swoich zadań. Trybunał bada, czy operacje finansowe są właściwie rejestrowane, prowadzone w sposób legalny oraz zarządzane tak, aby zapewnić oszczędność, wydajność i skuteczność.¹²
- **Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich** – przyjmuje skargi dotyczące przypadków niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji lub organów wspólnotowych. Skargę może złożyć każdy obywatel Unii oraz każda osoba fizyczna i prawna mająca miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę na terenie państwa członkowskiego Unii. Rzecznik, w celu zbadania przedstawionych mu spraw, jest wyposażony w uprawnienia kontrolne.¹³
- **Europejski Bank Centralny i Europejski System Banków Centralnych** – stoją na straży stabilności cen w strefie euro, do której należą 15 spośród 27 członków Unii Europejskiej. W celu wykonywania swoich zadań EBC wypełnia funkcje kontrolne poprzez „gromadzenie niezbędnych informacji statystycznych bądź od właściwych władz krajowych, bądź bezpośrednio od podmiotów gospodarczych”.¹⁴
- **Europejski Inspektor Ochrony Danych** – to organ kontroli wewnętrznej sprawujący pieczę nad danymi osobowymi przetwarzanymi w instytucjach Unii Europejskiej. Ochronę danych osobowych jednostek gwarantuje dyrektywa Komisji Europejskiej nr 95/46/EC z 24 października 1995 r.

2.3. Funkcje sądowe

Funkcje sądowe są w dużej mierze zbliżone do funkcji kontrolnych organizacji międzynarodowych, lecz istnieją też istotne różnice, które skłaniają do wyszczególnienia funkcji sądowej jako odrębnej kategorii. Przy wykonywaniu funkcji sądowych muszą wystąpić wszystkie fazy wymienione przy omawianiu funkcji kontrolnych: od pozyskiwania informacji po ustalenie winnego i stopnia winy

¹² *Misja Europejskiego Trybunału Obrachunkowego* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu: http://www.eca.europa.eu/presentation/index_pl.htm [Data wejścia: 20-04-2008].

¹³ zob. *Decyzja Parlamentu Europejskiego w sprawie postanowień i ogólnych warunków wykonywania zadań przez Rzecznika Praw Obywatelskich* z dnia 9 marca 1994 r., Dziennik Urzędowy L 113 z dnia 4 maja 1994 r., s. 15.

¹⁴ zob. art. 5 i 14 *Protokołu w sprawie statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego*, Dziennik Urzędowy C 191 z dnia 29 lipca 1992 r., s. 68.

za naruszenie norm organizacji. Decyzja rozstrzygająca spór stanowi, w jaki sposób naruszenie prawa ma być naprawione. Ponadto ma charakter wiążący dla stron sporu. Można wyróżnić trzy rodzaje organów wykonujących funkcje sądowe:

- organy sądowe w ścisłym znaczeniu;
- trybunały rozjemcze (arbitrażowe);
- trybunały administracyjne.

Do pierwszej kategorii kwalifikuje się Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, który jednak tym różni się od typowych międzynarodowych organów sądowych w ścisłym znaczeniu, że rozpatruje nie tylko spory między państwami a osobami fizycznymi i prawnymi, lecz również między państwami a organami organizacji oraz między organami organizacji a osobami prawnymi i fizycznymi¹⁵.

Organ rozstrzygania sporów Światowej Organizacji Handlu (DSB – *Dispute Settlement Body*) – mimo iż często nazywany trybunałem arbitrażowym, a postępowanie przed nim arbitrażem – nie posiada najważniejszych cech trybunału rozjemczego. Klasyczny trybunał arbitrażowy pozwala stronom na wybór prawa, według którego spór ma być rozstrzygany. Ponadto strony udają się przed trybunał za obopólną zgodą w celu rozwiązania konfliktu. DSB nie daje stronom możliwości wyboru porządku prawnego – spory rozstrzygane są wg norm zawartych w umowach podpisanych pod auspicjami WTO. Nie jest też wymagane, aby obie strony sporu zgodziły się na postępowanie przed DSB. Wystarczy, aby wolę taką wyraziła strona uznająca się za poszkodowaną.

Trybunały administracyjne rozpatrują spory między organizacją międzynarodową a jej personelem. We Wspólnocie Europejskiej ten typ organów wykonujących funkcje sądowe reprezentuje Sąd do spraw Służby Publicznej.

2.3.1. Funkcje sądowe Światowej Organizacji Handlu

System rozwiązywania sporów Światowej Organizacji Handlu, określony w aneksie nr 2 do Porozumienia Ustanawiającego Światową Organizację Handlu¹⁶, jest jednym z filarów Organizacji. Tworzy on oparty na jasnych regułach mechanizm, dzięki któremu państwa członkowskie mają szanse na rozwiązanie sporu nawet wtedy, kiedy nie są w stanie dojść do porozumienia samodzielnie. Mimo iż ani Rada Generalna WTO zaangażowana w rozwiązanie sporu między państwami członkowskimi ani powoływany przez nią panel ekspercki nie są organami sądowy-

¹⁵ Z. M. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 81.

¹⁶ *Uzgodnienie w sprawie Zasad i Procedur Regulujących Rozwiązywanie Sporów* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm [Data wejścia: 20-04-2008].

mi *sensu stricto*, to ich działanie ma znamiona funkcji sądowej. Ustanawiany przez WTO panel interpretuje normy Organizacji obowiązujące strony sporu, wydaje decyzje co do sposobu rozwiązania konfliktu i ewentualnie określa sankcje przeciwko niesubordynowanemu członkowi. Orzeczenie to jest wiążące dla stron konfliktu.¹⁷

Spór powstaje, kiedy członek WTO prowadzi politykę handlową lub postępuje w sposób, który jest uznawany przez innego członka (lub członków) za łamanie porozumień WTO. Skarga może dotyczyć ustawodawstwa, przepisów wykonawczych bądź procesów administracyjnych. Kraje postronne mogą również uczestniczyć w sporze, jeśli stwierdzą, że poruszana kwestia dotyczy ich interesów.

Artykuł 3 ust. 2 Uzgodnienia w sprawie Zasad i Procedur Regulujących Rozwiązywanie Sporów formułuje ogólne zasady będące podstawą systemu rozwiązywania sporów WTO¹⁸:

- zasadę szybkiego rozstrzygnięcia sporów;
- zasadę zadowalającego rozstrzygnięcia;
- zasadę pozytywnego rozwiązania (akceptowanego przez obie strony);
- zasadę domniemania szkodliwości naruszenia zobowiązań;
- zasadę dobrej wiary członków WTO.

2.3.2. Funkcje sądowe Wspólnoty Europejskiej

Jak już wspomniano wcześniej, w przypadku stwierdzenia złamania przez państwo członkowskie prawa wspólnotowego, sprawa może trafić przed Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, którego jurysdykcja jest obowiązkowa, a wyroki wiążące dla krajów Unii. Głównym zadaniem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich jest kontrola legalności aktów wspólnotowych i zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa wspólnotowego. Wyróżnia się następujące elementy wspólnotowego systemu sądowego:

- Trybunał Sprawiedliwości;
- Sąd Pierwszej Instancji;
- Sąd do spraw Służby Publicznej.

Trybunał Sprawiedliwości

Trybunał Sprawiedliwości (TS) jest filarem systemu prawnego Unii Europejskiej. Nie tylko stoi on na straży wspólnotowego porządku prawnego, ale to prawo tworzy poprzez swoje wyroki. Wspólnota Europejska wciąż nie posiada konstytucji, lecz TS uznaje traktaty założycielskie za „podstawową kartę konstytucyjną”

¹⁷ *Understanding the WTO*, World Trade Organisation, Genewa 2007, s. 55, 56.

¹⁸ J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje...*, op. cit., s. 217.

organizacji¹⁹. Wyjątkowa rola TS polega na tym, iż przy braku konstytucji, na nim spoczywa wysiłek tworzenia i rozbudowywania poprzez swoje orzecznictwo prawa wspólnotowego o charakterze konstytucyjnym. W ten sposób TS wypełnia swoją misję integracji europejskiej poprzez prawo. Poza kontrolą wykonywania suwerennej władzy przez państwa członkowskie, TS kontroluje również wykonywanie władzy przez Wspólnotę Europejską (jej organy). Ponadto służy za arbitra sprawach dotyczących władzy legislacyjnej pomiędzy instytucjami Wspólnoty lub pomiędzy instytucjami Wspólnoty a państwami członkowskimi²⁰.

Sąd Pierwszej Instancji

Sąd Pierwszej Instancji jest właściwy do rozpoznawania m. in.²¹:

- skarg bezpośrednich wniesionych przez osoby fizyczne lub prawne przeciwko aktom prawnym instytucji wspólnotowych;
- skarg wniesionych przez państwa członkowskie przeciw Komisji;
- skarg wniesionych przez państwa członkowskie przeciw Radzie;
- skarg o odszkodowanie za szkody wyrządzone przez instytucje wspólnotowe lub ich pracowników;
- skarg dotyczących umów zawartych przez Wspólnoty;

Sąd do spraw Służby Publicznej

Spyry między Wspólnotami a ich pracownikami podlegają właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej powołanego do życia decyzją Rady Unii Europejskiej²². Od jego orzeczeń przysługuje (ograniczone do kwestii prawnych) odwołanie do Sądu Pierwszej Instancji.

2.4. Funkcje operacyjne

Funkcje operacyjne organizacji międzynarodowych polegają na świadczeniu przez nie różnego rodzaju usług na podstawie ich własnych decyzji i za pomocą środków i zasobów ludzkich będących w ich dyspozycji²³. Wśród funkcji opera-

¹⁹ Wyrok ETS z dnia 23 kwietnia 1986 w sprawie 294/83 *Parti ecologiste "Les Verts" v. European Parliament*, European Court reports 1986, s. 1339.

²⁰ J. Shaw, *Law of the European Union*, Londyn 2000, s. 27, 30.

²¹ *Kompetencje Sądu Pierwszej Instancji* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.curia.europa.eu/pl/instit/presentationfr/tpi.htm> [Data wejścia: 20-04-2008].

²² Decyzja Rady z dnia 2 listopada 2004 r. ustanawiająca Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 333/7.

²³ T. Łoś-Nowak (red.), *Organizacje...*, op. cit., s. 35.

cyjnych można wyróżnić: operacje pokojowe, operacje pomocy ofiarom wojen i klęsk żywiołowych, operacje pomocy dla uchodźców, świadczenia pomocy technicznej, organizowanie szkoleń, operacje kredytowe, prowadzenie badań naukowych. Funkcje operacyjne są dla organizacji międzynarodowych istotne również z tego względu, że ich skuteczne wykonywanie podkreśla osobowość organizacji, buduje jej autorytet i pozytywny wizerunek²⁴.

2.4.1. Funkcje operacyjne Światowej Organizacji Handlu

W przypadku Światowej Organizacji Handlu ma się do czynienia ze stosunkowo rozbudowanym systemem pomocy technicznej dla członków o statusie krajów rozwijających się, które stanowią około trzy czwarte wszystkich członków. WTO deklaruje przywiązywanie szczególnej wagi do potrzeb i problemów gospodarek rozwijających się i przechodzących transformację. Instytut Szkoleń i Współpracy Technicznej organizuje szereg programów, aby wprowadzić przedstawicieli rządowych i negocjatorów w tajniki systemu WTO. Pomoc techniczna WTO pokrywa wszystkie sfery kompetencji Organizacji. Główne rodzaje działalności to: kursy i seminaria, warsztaty, misje techniczne, sesje informacyjne, współpraca techniczna w formie elektronicznej²⁵.

Od 1964 r. działa Międzynarodowe Centrum Handlu (*International Trade Centre* – ITC). Zostało powołane przez GATT na prośbę państw rozwijających się, aby zapewnić im pomoc w promocji eksportu. Obecnie ITC funkcjonuje jako agencja pomocy technicznej UNCTAD i WTO. Pomoc techniczna ITC koncentruje się na trzech zagadnieniach: zrozumienie reguł WTO, wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw oraz nowe strategie promocji handlu.

2.4.2. Funkcje operacyjne Unii Europejskiej

Unia Europejska ma do dyspozycji relatywnie duże zasoby do realizacji funkcji operacyjnych. Budżet Unii na rok 2008 opiewa na 129,1 miliarda euro. Oczywiście, nie wszystkie fundusze przeznaczone są na realizację funkcji operacyjnych, lecz każdego roku w budżecie Unii znaczne kwoty przeznaczają się na²⁶:

- pomoc biedniejszym regionom Unii;
- edukację i rozwój zawodowy;
- badania i innowacje;

²⁴ J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje...*, op. cit., s. 166.

²⁵ *WTO technical assistance and training* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/teccop_e/tct_e.htm [Data wejścia: 20-04-2008].

²⁶ *EU budget 2008*, Wspólnoty Europejskie, Luksemburg 2008.

- pomoc humanitarną;
- pomoc techniczną krajom rozwijającym się;
- pomoc techniczną krajom kandydackim.

2.5. Funkcje administracyjne

Funkcje administracyjne organizacji międzynarodowych polegają na technicznej obsłudze organów organizacji oraz na zarządzaniu finansami, personelem i majątkiem organizacji. Wszystkie organizacje międzynarodowe są uprawnione do wykonywania funkcji administracyjnych, gdyż jest to niezbędne dla funkcjonowania każdej organizacji²⁷. Menkes i Wasilkowski wyróżniają następujące typowe czynności należące do funkcji administracyjnych organizacji: przygotowywanie posiedzeń w aspekcie technicznym (sale, tłumaczenie, protokołowanie itp.); przygotowywanie merytoryczne posiedzeń organów organizacji (dokumentacja, opinie, raporty itp.); przygotowywanie materiałów informacyjnych i docieranie z nimi do opinii publicznej, dokumentacja prac organizacji, tworzenie archiwum; przygotowanie budżetu organizacji i zapewnienie zgodności wydatków z budżetem; zarządzanie różnymi funduszami, np. pomocowymi; zatrudnianie personelu; podtrzymywanie współpracy z innymi organizacjami, m.in. w celu wymiany informacji i doświadczeń²⁸.

Jak już wspomniano, wszystkie organizacje wypełniają funkcje administracyjne. Robią to też Światowa Organizacja Handlu i Unia Europejska. Podstawowa różnica między dwiema organizacjami leży w rozmiarze i złożoności ich administracji. Mieszczący się w Genewie Sekretariat WTO zatrudnia 635 osób, a roczny budżet organizacji to 175 milionów franków szwajcarskich. Z kolei Unia Europejska zatrudnia tysiące funkcjonariuszy, ma 23 oficjalne języki i wydaje rocznie na administrację 5,7% swojego budżetu (7,3 miliarda euro w 2008 r.).

2.6. Funkcje organizacji międzynarodowych – inne spojrzenie

Na funkcje organizacji międzynarodowych można też patrzeć przez pryzmat interesów danych członków i oczekiwanych korzyści z członkostwa organizacji. Można wyróżnić zatem²⁹:

²⁷ Z.M. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 84.

²⁸ J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje...*, op. cit., s. 169.

²⁹ S. Strange, *Cave! Hic Dragones: A Critique Of Regime Analysis*, „International Organization”, tom 36, nr 2, 1982, s. 479-496.

- **funkcje strategiczne** – organizacja jest wykorzystywana przez dominującego członka lub grupę członków jako narzędzie polityki zagranicznej;
- **funkcje adaptacyjne** – organizacja pozwala członkom na taką adaptację swoich zachowań, która pozwala im efektywnie funkcjonować w obrocie międzynarodowym, a jednocześnie nie narusza ich autonomii;
- **funkcje symboliczne** – organizacja manifestuje poparcie dla pewnych uniwersalnych wartości, oferuje określony model postępowania i nakłania (zazwyczaj w niewiążący sposób) członków i otoczenie do przyjęcia tego modelu.

Takie spojrzenie na funkcje organizacji międzynarodowych przesuwają naszą uwagę z oficjalnych i deklarowanych motywów członkostwa w organizacji na te często niewyartykułowane lub wręcz ukryte. Podejście to ma niewątpliwie cenne walory poznawcze, jednak nadużyciem byłby za daleko posunięty „realizm”, sugerujący, że głównym zajęciem członków danej organizacji międzynarodowej nie jest dążenie do rzeczywistego, określonego przez organizację celu, lecz zawsze (lub najczęściej) realizacja swoich ukrytych partykularnych interesów strategicznych, adaptacyjnych czy symbolicznych.

Właściwym przykładem może być tu funkcja strategiczna, jaką pełniła GATT/WTO wobec USA, które wykorzystywały organizację do jak największego otwarcia rynku światowego na produkty i kapitał rozgrzanej II wojną światową amerykańskiej gospodarki. Członkostwo Chin w Światowej Organizacji Handlu może być natomiast postrzegane jako wypełnianie przez organizację funkcji adaptacyjnej wobec Chin. Kraj ten zapewnił sobie w ten sposób gwarancję pełnoprawnego uczestnictwa w handlu międzynarodowym bez obaw o sankcje ze strony innych państw z tytułu łamania praw człowieka. Funkcje symboliczne można zidentyfikować w stosunkach między Unią Europejską a kandydatami do członkostwa. W okresie przedakcesyjnym Unia kieruje uwagę na określone państwo i nakłania do zachowań zgodnych z wartościami wyznawanymi przez organizację.

Podsumowanie

Od lat 60. XX wieku szczególnie dynamicznie wzrasta liczba, różnorodność i siła oddziaływania organizacji międzynarodowych. Są one obecnie jednymi z zasadniczych uczestników stosunków międzynarodowych, a intensyfikacja procesów globalizacyjnych każe przypuszczać, że ich rola będzie wciąż wzrastać. Niniejsza praca ukazała – na przykładzie dwóch organizacji – jak mocny i wielo-

stronny wpływ wywierają organizacje międzynarodowe na swoich członków oraz otoczenie. Artykuł miał na celu usystematyzowanie wiedzy na temat różnych rodzajów tego wpływu. Niemniej jednak należy skonstatować, iż kwestią zasadniczą, niezależnie od sposobu nazywania i definiowania pełnionych przez organizacje funkcji, jest odpowiedź na następujące pytania: w jakim stopniu organizacje międzynarodowe są w stanie oddziaływać na rzeczywistość oraz jak i w jakim zakresie są w stanie kreować system międzynarodowy i kształtować jego podstawowe cechy³⁰.

Literatura

1. G. de Burca, J. Scott, *The EU and the WTO. Legal and Constitutional Issues*, Oksford 2001.
2. Decyzja Parlamentu Europejskiego w sprawie postanowień i ogólnych warunków wykonywania zadań przez Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 9 marca 1994 r, Dziennik Urzędowy L 113 z dnia 4 maja 1994 r.
3. Decyzja Rady z dnia 2 listopada 2004 r. ustanawiająca Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 333/7.
4. Z. M. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia Organizacji Międzynarodowych*, Warszawa 1999.
5. *EU budget 2008*, Wspólnoty Europejskie, Luksemburg 2008.
6. S.P. Huntington, *Transnational Organizations in World Politics* w: *Perspectives on World Politics*, R. Little., M. Smith, Londyn 1991.
7. E. Latoszek, M. Proczek, *Organizacje międzynarodowe: założenia, cele, działalność*, Warszawa 2001.
8. T. Łoś-Nowak, (red.), *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy, działanie, zasięg*, wyd. III, Wrocław 1999.
9. *Kompetencje Sądu Pierwszej Instancji* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.curia.europa.eu/pl/instit/presentationfr/tpi.htm>. [Data wejścia: 20-04-2008].
10. J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Wprowadzenie do systemu*, Warszawa 2004.
11. *Misja Eurostat-u* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. [Data wejścia: 20-04-2008].

³⁰ T. Łoś-Nowak (red.), *Organizacje...*, op. cit., s. 37.

12. *Misja Europejskiego Trybunału Obrachunkowego* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.eca.europa.eu/presentation/index_pl.htm [Data wejścia: 20-04-2008].
13. *Protokół w sprawie statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego*, Dziennik Urzędowy C 191 z dnia 29 lipca 1992 r.
14. J. Shaw, *Law of the European Union*, Londyn 2000.
15. S. Strange, *Cave! Hic Dragones: A Critique Of Regime Analysis*, International Organization, tom 36, nr 2, 1982, s.479-496.
16. *Understanding the WTO*, World Trade Organisation, Genewa 2007.
17. *Uzgodnienie w sprawie Zasad i Procedur Regulujących Rozwiązywanie Sporów* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm. [Data wejścia: 20-04-2008].
18. J.H.H. Weiler, *The Constitution of the Common Market*, w: *The Evolution of EU Law*, P. Craig, G. de Burca, Oksford 1999.
19. *WTO technical assistance and training* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/teccop_e/tct_e.htm. [Data wejścia: 20-04-2008].
20. Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 23 kwietnia 1986 w sprawie 294/83 *Parti ecologiste "Les Verts" v. European Parliament*, European Court reports 1986.

Influence of the World Trade Organisation and the European Union on their member states

Abstract: This paper presents various forms of influencing the member states by the two international organisations that play a key role in shaping the economic processes in Europe and the world. These organisations are: the World Trade Organisation (WTO) and the European Union (EU). Poland and its several neighbours (Germany, Czech Republic, Slovakia and Lithuania) are members of both organisations, which has a fundamental impact on the shape of their mutual relations and their contacts with other countries. The forms of influencing the members (i.e. the functions) of international organisations may be divided – in the light of the international organisations theory – into: normative, controlling, judiciary and operational. Another approach categorises the functions into strategic, adaptive and symbolic ones. In the paper the WTO and the EU are a subject of the analysis through the lens of the listed types of functions. The work argues that the crucial question in studying international organisations is not naming particular functions but rather identifying to what extent an organisation has the ability to influence its environment and how effectively it shapes the behaviours of different entities and individuals.